

Sartre'a karşı Foucault: Fransa'da radikal solun CIA destekli tasfiyesi

Gabriel Rockhill

08.11.2017

Gabriel Rockhill

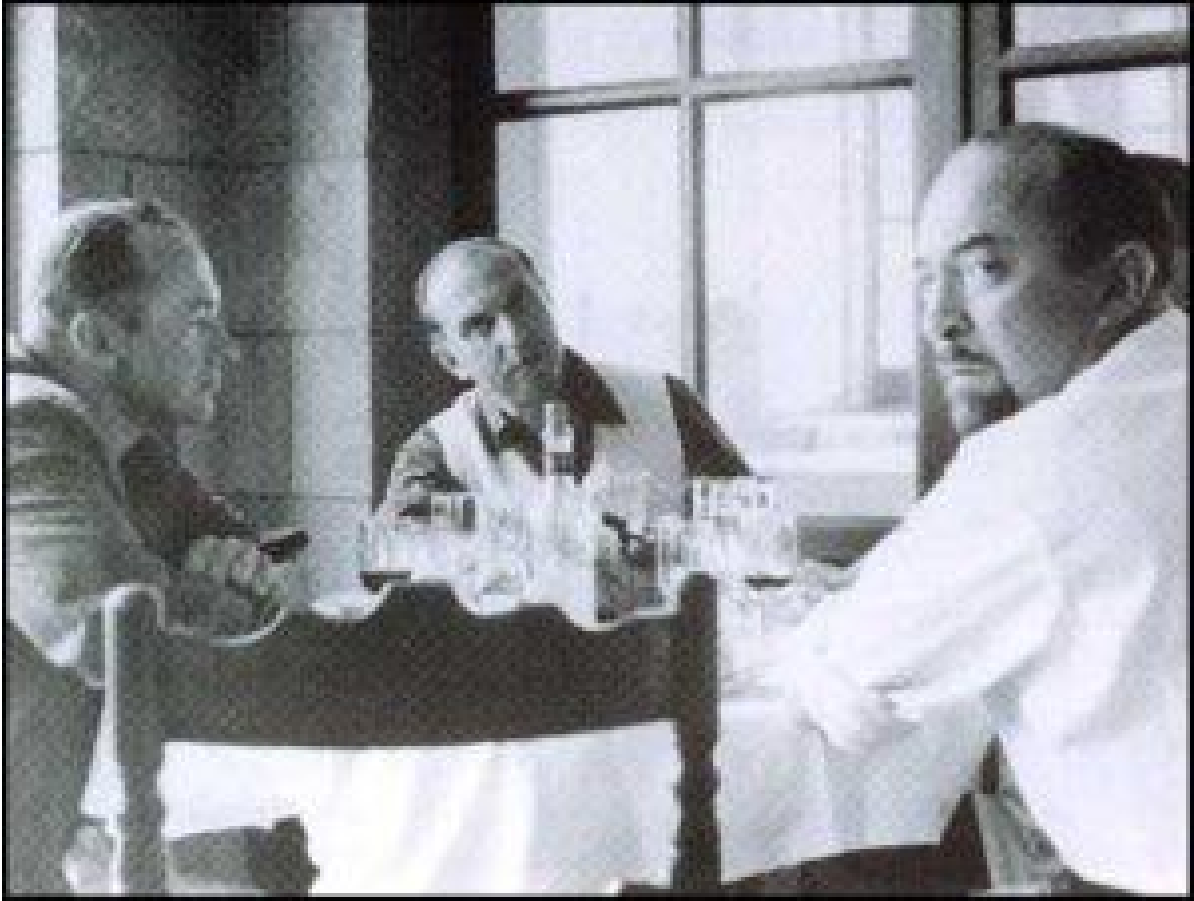
Entelektüellerin siyasi güce ya çok az sahip olduğu ya da hiç sahip olmadığı farz edilegelmiştir. Fildişi kulelerine tünemiş, gerçek dünyadan kopmuş, uzmanlaştıkları çok küçük bir alan içinde anlamsız akademik tartışmalara gark olmuş ya da çetrefilli teorilerin içine gömülmüş diye düşünülen entelektüeller, yalnızca siyasi gerçeklikten kopuk bir biçimde resmedilmezler, bu gerçekliğe anlamlı bir katkı verme kabiliyetlerine de şüpheyile bakılır. Ancak ABD'nin Merkezî İstihbarat Teşkilatı (CIA) aynı fikirde değil.

Gerçek şu ki darbelerden, suikast planlarından, yabancı hükümetlerin el altından manipüle edilmesinden sorumlu olan CIA yalnızca teorinin gücüne inanmakla kalmamış; bazılarının şimdiye kadar üretilen en çetrefilli ve derin teori olarak gördüğü teoriyi hatmetmeleri için bir grup ajanı görevlendirmiş ve bu iş için önemli miktarda kaynak ayırmış. 1985'te yazılan ilginç bir araştırma makalesi Bilgiye Erişim Özgürlüğü Yasası kapsamında küçük değişikliklerle yayımlandı ve CIA ajanlarının Michel Foucault, Jacques Lacan ve Roland Barthes'ın isimleriyle özdeşleşen karmaşık, uluslararası çapta yankı uyandıran Fransız Kuramı'nı (French Theory) mercek altına aldığı ortaya çıktı.

Fransız entelijansiyasının öncüleri ile ilgili aldıkları notları sıkı bir biçimde çalışmak için Paris kafelerinde toplaşan Amerikan ajanları imajı; bu entelektüeller topluluğuna ayak takımı tarafından asla kavranamayacak uhrevî bir bilgelik atfedenleri ya da onları tam tersi gerçek dünya üzerinde asla etkisi olmayacak anlaşılmaz şeyler söyleyen şarlatanlar olarak görenleri şaşırtabilir. Halbuki CIA'nin küresel kültür savaşlarına yaptığı süregelen yatırıma aşına olanlar için bu çok da şaşırtıcı bir durum değil. Frances Stonor Saunders, Giles Scott-Smith, Hugh Wilford (ve *Radical History & the Politics of Art*'ta yazdığım yazılar ile ben) gibi araştırmacıların ortaya koyduğu gibi, CIA öncü akımlara destek de dahil olmak üzere bu savaşların bizzat içindedir.

CIA'de kültürel aktiviteler bölümü eski sorumlusu Thomas W. Braden, İstihbarat Servisi'nin kültürel saldırı konusundaki gücünü 1967'de içeriden birisi olarak şöyle açıklamıştı: "Paris'te (CIA tarafından desteklenen) Boston Senfoni Orkestrası'nın John Foster Dulles ya da Dwight D. Eisenhower'ın yüz konuşma ile kazanabileceğinden daha fazla övgü toplaması sonrasında yaşadığım müthiş sevinçli unutamıyorum." Bu kuşkusuz çok küçük bir operasyondur. Aslında, Wilford'un haklı bir şekilde ileri sürdüğü

gibi, merkezi Paris'te bulunan ve kültürel Soğuk Savaş sırasında CIA'in paravan örgüt olarak kullandığı sonradan ortaya çıkan Kültürel Özgürlük Kongresi (CCF), inanılmaz geniş bir yelpazede sanatsal ve düşünsel etkinliklerin dünya tarihindeki en önemli hamilerden biriydi. Otuz beş ülkede ofisi vardı, onlarca prestijli dergi yayımladı, kitap endüstrisinde yer aldı, yüksek profilli uluslararası konferanslar ve sergiler düzenledi, performans ve konserler koordine etti, çok çeşitli kültür ödülleri ve ödeneklere –ve tabii Farfield Vakfı gibi paravan kuruluşlara- önemli miktarlarda kaynak sağladı.

Paris'teki hücre: CIA ajanı ve CCF'nin başı Michael Josselson (ortada) John Clinton Hunt ve Melvin Lasky (sağda) ile bir çalışma yemeğinde

Amerikan çıkarlarını korumada birer silah olarak kültür ve teori

İstihbarat Servisi; kültür ve teoriyi dünyada ABD çıkarlarını korumak için konuşlandırılan en önemli silahlardan biri olarak görüyor. 1985 yılında basılan ve yakın zamanda kamuya erişimi açılan "Fransa: Solcu Entelektüellerin Çekilmesi" başlıklı araştırma yazısı, -şüphesiz manipüle etme amacıyla- Fransız entelijansiyasını ve onun siyaset yapımına etkide bulunan trendlerin belirlenmesinde oynadığı önemli rolü inceliyor. Raporda öncelikle Fransız entelektüel tarihinde sağ ve solun ideolojik açıdan nispi dengeden söz ediliyor, sonrasında savaş sonrası Komünistlerin faşizme direnişi ve savaşın kazanılmasında oynadıkları rol dolayısıyla –İstihbarat Servisi'ni son derece rahatsız edecek bir biçimde- solun entelektüel alanı tekeli altına aldığı altı çiziliyor. Nazi ölüm kamplarına verdiği destek; yabancı düşmanlığına, eşitsizliğe ve faşizme dayalı gündemi dolayısıyla sağın halkın gözünden düşmesine rağmen (CIA böyle söylüyor), raporu hazırlayan isimler gözle görülür bir keyifle yaklaşık olarak 1970'lerin başından

itibaren sağın geri döndüğünden bahsediyorlar.

Daha açık olmak gerekirse, gizli kültürel savaşçılar, entelijansiyanın şimşeklerini ABD'den SSCB'ye çeviren "çifte hareket"ten övgüyle bahsediyorlar. Sol cephede, Stalinizm ve Marksizm'den yavaş yavaş soğuma emareleri ortaya çıkmıştı, radikal entelektüeller kamusal tartışmalardan ellerini eteklerini çekmişti. Ayrıca sosyalizm ve sosyalist partilerden uzaklaşan bir teorik hareketlenme ile karşı karşıyaydık. Daha sağda, "Yeni Filozoflar" ya da "Yeni Sağın entelektüelleri" diye adlandırılan ideolojik fırsatçılar Marksizm'e karşı geniş çaplı bir saldırı kampanyası başlatmışlardı.

Dünya çapında işleyen istihbarat örgütünün kolları bazı yerlerde demokratik olarak seçilmiş liderleri alaşağı ederken, faşist diktatörlere istihbarat ve maddi kaynak sağlarken ve sağ grupların ölüm mangalarını desteklerken; Paris'teki merkezî entelijansiya taburu, teori dünyasında sağa doğru yönelimin, ABD dış politikasına ne şekilde katkı sağlayabileceği ile ilgili veri toplamakla meşguldü. Savaş sonrası dönemin sol eğilimli entelektüelleri ABD emperyalizmini açık bir biçimde eleştiriyorlardı. Jean-Paul Sartre'ın meşhur Marksist eleştirmen sıfatıyla –ve özellikle Libération'un kurucusu olarak- medya alanında sahip olduğu güç ve özellikle CIA Paris istasyon şefi ve birçok gizli CIA görevlisinin ifşasında oynadığı önemli rol, Servis tarafından yakından izleniyordu ve çok ciddi bir sorun olarak değerlendiriliyordu.

Marksizm karşıtı Fransız düşünür Raymond Aron (solda) ve eşi Suzanne gizli CIA görevlileri Michael Josselson ve Denis de Rougemont (sağda) ile tatilde.

Stalin faktörü ve entelektüel gericiler

Tersine, yükselen neoliberal çağın Sovyet ve Marksizm karşıtı atmosferi, halkın dikkatini başka yöne çekti ve CIA'in kirli savaşı için mükemmel bir kılıf sağladı: söz gelimi, artık herhangi birinin "ABD'nin Orta Amerika politikalarına karşı entelektüel elitten ciddi bir muhalefet devşirmesi çok zordu." Önde gelen Latin Amerika tarihçilerinden Greg Grandin, Son Kolonyal Kıyım kitabında bu durumu mükemmel bir şekilde özetliyordu: "1954'te Guatamala'ya, 1965'te Dominik Cumhuriyeti'ne, 1973'te Şili'ye,

1980'lerde El Salvador ve Nikaragua'ya felaket getiren ve birçok insanın canına mal olan müdahalelerin dışında, ABD sessiz ama istikrarlı bir biçimde katil terör devletlerine ayaklanmaları bastırmaları için finansal, aynı ve ahlakî yardımlarda bulundu. Ancak Stalin'in işlediği suçların boyutu; -ne kadar ikna edici, delillere dayalı da olsa- kirlî hikâyelerin bugün demokrasi olarak bildiğimiz şeyi savunmada ABD'nin oynadığı örnek role dayanan dünya görüşünün temellerini sarsmasını engelliyordu.”

André Glucksmann (solda) ve Bernard-Henri Lévy

İşte bu bağlamda, maskeli ağır toplar; Bernard-Henri Lévy, André Glucksmann ve Jean-François Revel gibi yeni nesil Marksizm karşıtı düşünürlerin (isimsiz ajanların yazdığına göre Sartre, Barthes, Lacan ve Louis Althusser'den müteşekkil) “Komünist bilginlerin son takımı”na yönelttikleri eleştirileri övdüler ve desteklediler. Söz konusu Marksizm karşıtı kişiler gençliklerinde solla haşır neşir oldukları için; hayal kırıklığına dayalı bir anlatı kurma açısından uygun kişilerdi: bu anlatılarda bireylerin siyasi alanda yaşadıkları sözde olgunlaşma ile zamanın ilerleyişi birbirine karıştırılıyor, bireysel yaşam ve tarih sanki bir “olgunlaşma” meselesiymiş gibi ele alınıyor ve eşitlik temelinde toplumsal dönüşümün –hem kişisel hem de tarihsel açıdan- geçmişte kaldığı kabul ediliyordu. Bu dayatmacı ve ukala bozgun yemişlik tavrı yalnızca –özellikle gençlerin başı çektiği- yeni hareketlerin gözden düşmesine sebep olmuyor, aynı zamanda karşı-devrimci baskının nisbî başarısını sanki tarihin doğal akışıymış gibi sunmaya çalışıyordu.

Alternatif sol projelere doğrudan destek

Bahsettiğim entelektüel gericiler kadar Marksizm karşıtı olmayan teorisyenler de dönüştürücü eşitlikçilikten uzaklaşan bir atmosfer yaratılmasına, toplumsal seferberliğin sönümlenmesine ve köktenci siyasetten boşaltılmış bir “eleştirel değerlendirme”nin yükselmesine önemli katkılarda bulundular. Bu, CIA'in, Avrupa ve diğer yerlerde kültürel solu tasfiye etme çabalarına dayalı genel stratejisini anlamak için olağanüstü derecede önemli. Tümünden ortadan kaldıramayacağını anladığında, dünyanın en güçlü istihbarat servisi; sol kültürü, kararlı kapitalizm karşıtlığından ve dönüştürücü siyaset anlayışından, ABD dış ve iç politikasına daha ılımlı muhalefet edecek merkez-sol reformcu bir pozisyona doğru çekmeye çalıştı. Saunders'in ayrıntılı bir şekilde ortaya koyduğu gibi, İstihbarat Servisi, savaş sonrası dönemde McCarthy'ci Kongre'yi atlayarak, kültürel üretici ve tüketicileri tereddütsüz eşitlikçi soldan uzak tutacak alternatif sol projelere doğrudan destek verdi. Eşitlikçi solu bölerek ve gözden düşürerek, aynı zamanda genel anlamda solu da bölme amacını güttü. Merkez soldan geriye ne kaldıysa, o da gücünü ve halk desteğini büyük ölçüde yitirdi (sağ cephenin güç siyasetinin ekmeğine yağ sürmesi dolayısıyla da potansiyel olarak gözden düştü; bu durum solda kurumlaşmış partileri zehirlenmeye hâlâ devam ediyor).

İstihbarat Servisi'nin dönüşme hikâyelerine verdiği önemi ve –French theory araştırma makalesinde de sıkça geçen bir leitmotif olan- “reformede edilmiş Marksistler”e beslediği muhabbeti işte bu bilgiler doğrultusunda değerlendirmeliyiz. “Marksizmin asıl altını oyan” diye yazıyordu köstebekler, “kendilerini Marksizmi sosyal bilimlere uygulayan gerçek Marksistler olarak tanıtan ancak tüm geleneği yeniden ele alıp reddedenler oldu.” Burada özellikle Annales Okulu'nun tarihyazımı ve yapısalcılığının –özellikle Claude Lévi-Strauss ve Foucault'nun- “sosyal bilimlerde Marksist etkinin eleştirel bir müdahale ile yıkımına” yaptığı derin katkıdan bahsediyorlar. “Fransa'nın en derin ve etkili düşünürü” olarak bahsedilen Foucault; özellikle “18. yüzyıl Aydınlanması ve Devrim çağından kalma rasyonalist toplumsal teorinin kanlı sonuçlarını” hatırlattıkları için Yeni Sağ entelektüellerini övmesi ile yazarların beğenisini kazanıyor. Herhangi birinin siyasi görüşünü ya da etkisini yalnız bir tavır ya da sebep olduğu sonuçla değerlendirmek yanlış olsa da, Foucault'nun devrim karşıtı solculuğunun ve Gulag şantajını –başka bir deyişle, derin toplumsal ve kültürel dönüşümü amaçlayan yaygın radikal hareketlerin yalnızca en tehlikeli gelenekleri canlandıracağı iddiası- daim kılmasının, ajanların yürüttüğü psikolojik savaş stratejisi ile müthiş uyum içinde olduğunu söylemek mümkün.

CIA'in French theory okuması o halde bizi İngilizce konuşulan dünyada bu teorinin alımlanması sırasında edindiği sık radikal cila üzerine yeniden düşünmeye sevk etmeli. (Çoğu zaman kendi teleolojik varsayımının farkında olmayan) Aşama aşama ilerleyen tarih anlayışına göre; Foucault, Derrida ve diğer önemli Fransız teorisyenlerinin eserleri sezgisel bir biçimde, sosyalist, Marksist ya da anarşist literatürde yer alan eleştirilerin fersah fersah ötesinde bir tür derin ve incelikli bir eleştiriyle eşlendi. İngilizce konuşulan dünyada French theory'nin alımlanması, John McCumber'ın da isabetli bir şekilde belirttiği gibi; İngiliz-Amerikan felsefesinin McCarthy destekli gelenekleriyle iç içe geçmiş siyasi tarafsızlığın, mantık ve dilin tehlikesiz teknik ayrıntılarına gömülme tavrına ya da doğrudan ideolojik konformizmine karşı bir direnç kutbu oluşturarak önemli siyasi sonuçlara yol açtı.

Ne var ki, Cornelius Castoriadis'in radikal eleştiri geleneği adı verdiği şeye –kapitalizm ve emperyalizme direnme anlamında- sırtını dönen kişilerin teorik çıkarımları, şüphesiz ki dönüştürücü siyasetten ideolojik anlamda uzaklaşmanın yolunu açtı. Ajanın söylediklerine göre, post-Marksist French theory CIA'in solun biraz daha sağa doğru çekilmesine, emperyalizm ve kapitalizm karşıtlığının gözden düşürülmesine ve nihayetinde emperyal projelerin entelijansiyadan gelecek ciddi eleştirel bir tutumla karşı karşıya kalmadan izlenebileceği entelektüel bir atmosfer yaratılmasına dayalı kültürel programına doğrudan katkı sağladı.

Entelektüellerin gücü yabana atılmamalı

CIA'in psikolojik savaş programı üzerine yapılan araştırmalar dolayısıyla biliyoruz ki, CIA yalnızca bireyleri takip edip onların üzerinde güç kullanmadı, aynı zamanda kültürel üretim ve dağıtım kurumlarını anlama ve dönüştürme konusunda çok istekliydi. French theory üzerine yapılan çalışma; üniversitelerin, yayınevlerinin ve medyanın müşterek siyasi ethos'un oluşumu ve pekiştirilmesinde bu kurumların oynadığı yapısal rolün önemine işaret ediyor. Bu türden analizler ve belgenin geri kalanında söylenenler, bizi akademinin mevcut durumunu eleştirel bir gözle değerlendirmeye sevk etmeli. Örneğin raporun yazarları akademik kadroların güvencesizleştirilmesinin köktenci solun yıkımında ne türden bir rol oynadığından bahsediyor. Eğer sıkı solcular işlerini yapmak için ihtiyaç duydukları maddi koşullardan yoksunsa, ya da iş bulmak, yayın yapmak ya da dinleyici bulmak için öyle ya da böyle koşullara uyum sağlamaya zorlanıyorsa, dirençli bir sol çevrenin akademiye barınabilmesi için gerekli yapısal şartlar zayıflamış demektir. Yüksek öğrenimin meslek sahibi yapma misyonu edinmesi bu amaç için kullanılan diğer bir yöntem, çünkü bu türden bir eğitim insanları yalnızca teknolojik ve bilimsel bilgi ile doldurup kapitalist çarkın küçük bir parçası haline getirmeyi amaçlıyor. Eğitimin toplumsal eleştiri araçlarına sahip özerk bireyler yaratma amacından ne kadar da uzak! CIA'in teorisyen ağır topları bu yüzden Fransız hükümetinin “öğrencileri işletme ve teknik derslere yönlendirme” çabasını övgüyle karşılıyor. Ayrıca Grasset gibi en önemli yayınevlerini, kitlesel medyayı, post-sosyalist ve eşitlik karşıtı platformları öne çıkaran

Amerikan kültürüne gösterilen rağbeti bu açıdan övüyor.

Bu rapordan ne tür dersler çıkarabiliriz, özellikle eleştirel entelijansiyaya sürekli saldıran bir siyasi atmosferde yaşadığımız düşünülürse? Öncelikle şunu unutmamalıyız ki, eğer birileri entelektüellerin güçsüz olduğunu ve dolayısıyla bizim siyasi eğilimlerimizin bir fark yaratmadığını söylerse, ona günümüz siyasetinin en fazla güce sahip kurumlarından birinin onunla aynı fikirde olmadığını söyleyin. Merkezî İstihbarat Teşkilatı, adıyla da ironik bir biçimde ima ettiği gibi (Ç.N. “intelligence”), zekânın ve teorinin gücüne inanıyor, ve biz de bunu çok ciddiye almalıyız. Entelektüel çalışmaların “gerçek dünyada” neredeyse hiç bir etkisinin olmadığını yanlış bir biçimde varsayarsak, teorik çalışmaların pratik sonuçlarını es geçmekle kalmaz, aynı zamanda yürütülen siyasi projeleri dikkate almayarak hiç farkında olmadan bu projelerin kültürel taşıyıcısı durumuna düşebiliriz. Fransız ulus-devleti ve kültürel aygıtı diğer ülkelerle karşılaştırıldığında entelektüellere çok daha fazla söz hakkı tanıyor olsa da, CIA’in başka yerlerde teorik ve kültürel üretimlerin dökümünü yapma ve onları manipüle etme çabası hepimiz için önemli bir uyarı olmalı.

İkincisi, günümüzün güç sahiplerinin çıkarı; eleştirel zekâsı köreltilmiş ve tahrip edilmiş bir entelijansiyayı –işletme ve teknoloji/bilim yönelimli kurumları palazlandırarak, sol politikayı bilim karşıtlığıyla eşleyerek, bilimin sözde siyasi yansızlık gerektirdiğini vaaz ederek, medyayı konformist laf kalabalığı dolu yayınlarla doldurarak, sıkı solcuları büyük akademik kurumlar ve medyadan uzak tutarak, kökten- ci eşitliğe ve ekolojik temellere dayalı dönüşüm çağrılarını itibarsızlaştırarak- besleme yönünde. İdeal olarak; nötralize olmuş, hareket alanını kısıtlanmış, bitkinleşmiş, yenilgiyi kabul etmiş ve köktenci bir mobilizasyon sağlamış solu pasif bir biçimde eleştiren bir sola dayalı entelektüel kültürü desteklemeye çalışıyorlar. O yüzden (ABD akademisinde de kalabalık bir grubun öncülüğünde) köktenci sola karşı yükselen entelektüel muhalefeti gözden geçirmemiz gerek, bu tehlikeli bir siyasi tavır olabilir: bu tavır CIA’in dünya çapında yürüttüğü emperyalist ajanda ile koşut değil mi?

Üçüncü olarak, kararlı solcu kültüre yönelik kurumsal saldırılarla başa çıkmak için, eğitimin güvence- sizleştirilmesine ve onun meslek edindirme misyonu ile sınırlandırılmasına dur demek gerek. Kamusal alanda gerçekten eleştirel tartışmaların yapılması, başka türden bir dünyanın mümkün olduğunu söyle- yenere bir platformun sağlanması önemli olduğu kadar gerekli. Alternatif medyaya, farklı tipte eğitim modellerine, karşı-kurumlara ve köktenci topluluklara katkı sağlamak ve onların gelişmelerine vesile olmak için de bir araya gelmeliyiz. Gizli kültürel savaşçıların yok etmek istediği şeyleri desteklemek hayati önem taşıyor: geniş kurumsal olanaklara, halk desteğine, hâkim medyada görünürlüğe ve yaygın mobilizasyon gücüne sahip bir kötenci sol kültür.

Son olarak, tüm dünyadaki entelektüeller olarak gücümüzün farkına varmalı ve bu doğrultuda eşitliğe ve ekolojik prensiplere olduğu kadar kapitalizm ve emperyalizm karşıtlığına dayalı sistemli ve köktenci bir eleştiri geliştirmek için elimizden geleni yapmalıyız. Herhangi birimizin sınıfta ya da kamusal alanda ta- kındığı tutum, tartışma kurallarının ve siyasi olanakların belirlenmesinde büyük önem taşıyor. Ajanların kültürel strateji olarak benimsediği –emperyalizm ve kapitalizm karşıtı solu izole ederek ve onları re- formcularla çarpıştırarak- böl ve kutuplaştır politikasının tam tersine, -Keeanga-Yamahtta Taylor’ın da yakın zamanda söylediği gibi- bir araya gelmeli ve gerçek eleştirel bir entelijansiya oluşturmada birlikte çalışmanın önemini kabul etmeliyiz. Entelektüellerin güçsüzlüğünü tekrar tekrar söyleyip bu durumdan sızlanmak yerine; birlikte çalışarak ve kültürel sol dünyası için gerekli kurumları müşterek bir biçimde oluşturma kabiliyetimizi ortaya koyarak iktidarın yüzüne hakikati söyleme gücünü kazanmalıyız. Çünkü ancak bu türden bir dünyada, ve bu dünyanın üreteceği eleştirel düşünce atmosferinde, hakikat duyulur olur ve nihayetinde güç yapılarının kendisi değişir.

Çeviri: İlker Kocael

Anarşist Kütüphane

Gabriel Rockhill

Sartre'a karşı Foucault: Fransa'da radikal solun CIA destekli tasfiyesi

08.11.2017

Gabriel Rockhill'in bu yazısı 28 Şubat 2017'de The Philosophical Salon'da yayımlandı. Felsefeci ve siyaset kuramcısı olan Rockhill, Sorbonne Üniversitesi'nde Eleştirel Kuram Atölyesi'ni yönetiyor.

tr.anarchistlibraries.net